

120 ROKOV MESTSKEJ KNIŽNICE V BRATISLAVE

MICHAELA KUČOVÁ

The article provides a reflection on the history of the Bratislava City Library on the occasion of its 120th anniversary.

Keywords: 120th anniversary, Bratislava City Library

Rok 2020 je výnimočný pre všetky knižnice vzhľadom na nevyhnutné obmedzenia štandardnej prevádzky. Pre Mestskú knižnicu v Bratislave je však zároveň rokom, v ktorom si pripomína 120. výročie svojho založenia. A hoci hygienické opatrenia súvisiace s pandémiou koronavírusu poznačili jej aktivity, na druhej strane vytvorili priestor pre dôležité témy – nevyhnutné obmedzenie výpožičných služieb ukazuje, akú úlohu, okrem poskytovania kníh, plnila knižnica v minulosti a aké úlohy plní dnes.

Súčasnú knižnicu plnia svoje informačné a vzdelávacie poslanie mnohými spôsobmi, ktoré sa neobmedzujú iba na požičiavanie kníh. Nevyplýva to len z rozširovania ponuky kanálov, ktorými ľudia získavajú vedomosti, verejná inštitúcia by sa vždy mala snažiť zvyšovať svoju prístupnosť a ponuku služieb prispôbovať potrebám svojich používateľov a používateľiek. Mestská kniž-

 michaela.kucova@mestskakniznica.sk

 Mestská knižnica v Bratislave

 www.mestskakniznica.sk

Výstava Emila Taschku pri príležitosti 120. výročia (Foto Adam Šakový)

nica v Bratislave sa preto v roku svojho výročia sústredila na komunikáciu všetkého, čo poskytuje, okrem kníh. Tie síce tvoria základ každej knižnice, no ani zďaleka nie sú jediným prostriedkom, ktorým knižnice vzdelávajú, pomáhajú, radia či zabávajú. Knižnica dnes nie je len akýmsi skladom kníh, ale predstavuje priestor na štúdium, prácu, stretávanie a príjemné trávenie voľného času. To všetko zachytáva výstava, ktorú vo svojich výkladoch pripravila Mestská knižnica v Bratislave v spolupráci s umelcom Emilom Taschkom. Minimalistické kresby pútavým a výstižným spôsobom približujú služby, ktoré knižnica poskytuje. Vizuál bol použitý aj v rámci outdoorovej kampane na citylightoch. Existenciu tejto inštitúcie v meste si tak obyvatelia Bratislavy mohli pripomenúť i bez jej priamej návštevy. V rámci kampane vznikla webová stránka okremknih.sk, ktorá približuje každú zo spomínaných služieb. Webová stránka je zároveň miestom, kde sa ľudia môžu dozvedieť konkrétne zaujímavosti z histórie knižnice.

Ak knižnicu chápeme ako priestor na stretávanie a vzájomnú interakciu rôznych skupín, uplynulé

mesiace predstavovali výzvu, ako udržať kontakt knižnice s jej používateľmi a používateľkami. Samozrejmosťou je snaha poskytovať bezpečné alternatívy výpožičných služieb a nárast záujmu o e-knihy, no náročnejšie je to s plnením ďalších funkcií knižnice.

Pre prebiehajúcu pandémiu Mestská knižnica v Bratislave obmedzila podujatia naživo a aj oslavu svojho výročia sústredila do online aktivít. Celoslovenský odborný seminár *Funkčný dizajn a moderná architektúra knižníc* bol naživo prenášaný a späť si ho možno pozrieť na webovej stránke knižnice a na kanáli YouTube.

V jeseni zverejnila knižnica aj sériu krátkych videí, v ktorých sa osobnosti kultúrneho života delia o svoje čitateľské zážitky z knižníc a čítania slovenskej tvorby. Videá, ktoré podporujú vzťah k literatúre a popularizujú domácu tvorbu, zaznamenali za mesiac 5 000 prezretí.

Do virtuálneho sveta presunula knižnica i svoje pravidelné formáty pre špecifické cieľové skupiny, ako sú tréningy pamäti či projekt dramatizácie rozprávok *Knihoplavci*.

ČELIŤ ZMENÁM

Hoci momentálne zažívame bezprecedentnú situáciu, Mestská knižnica v Bratislave prekonala vo svojej histórii už viacero pohnutých momentov.

Vznikla 1. októbra 1900 ako Mestská knižnica slobodného kráľovského mesta Bratislavy. Išlo o druhú verejnú knižnicu v Rakúsko-Uhorsku, ktorá mala vo svojom fonde v tom čase 4 345 kníh. Odvtedy vystriedala osem oficiálnych názvov a zažila štyri veľké sťahovania. Už štrnásť rokov po svojom založení čelila existenčnému ohrozeniu, keď mesto chcelo jej knižničný fond presunúť do novej knižnice Alžbetínskej univerzity. S tým však nesúhlasil mestský archívár Ján Nepomuk Batka, ktorý inštitúcii venoval svoje súkromné zbierky. Tak zabránil zániku knižnice a dnes sa jeho pozostalosť, ktorú tvoria aj vzácne noty a partitúry, nachádza v Oddelení hudobnej a umenovednej literatúry na Kapucínskej ulici. V nedávnej minulosti knižnicu zasa ohrozili havárie – na jar a v lete 1996 zatopilo suterén na Laurinskej ulici, v ktorom bol umiestnený sklad kníh, a v roku 2005 sklad vytopilo opäť, pričom voda zničila 25 000 kníh. Vtedy knižnica pocítila veľkú podporu verejnosti, ktorá jej pomohla obnoviť knižničný fond.

Napriek týmto výzvam sa knižnica počas svojej 120-ročnej existencie neustále rozvíjala, rozširovala svoje služby a vytvárala nové pracoviská. Niektoré zmeny priniesla spoločenská situácia. Napríklad v roku 1934 vznikla v zadnom trakte Primaciálneho paláca pobočka pre nezamestnaných. Mala asi 2 000 zväzkov, ktoré jej darovali miestni kníhkupci a súkromníci. Knihy sa požičiavali zadarmo a bez finančných sankcií.

Od roku 1938 bola knižnica pre politické pomery rozdelená na tri samostatné knižnice – slovenskú,

maďarskú a nemeckú; posledné dve po skončení vojny zanikli.

V roku 1979 sa budova na Klariskej ulici stala sídlom nielen Knižárskej dielne a riaditeľstva, ale aj Útvary literatúry marxizmu-leninizmu, v ktorom boli sústredené spisy a učebnice určené na štúdium povinných ideologických predmetov. Riaditeľstvo a dielňa tu sídlia dodnes, útvary politickej literatúry však hneď po revolúcii zanikol.

Študovňa na Klariskej (Foto archív MKB)

NAČÚVAŤ POTREBÁM

Vývoj Mestskej knižnice v Bratislave vždy odzrkadľoval potreby verejnosti. Už v roku 1945 vzniklo Oddelenie pre prácu s deťmi (od predškolského veku do 14 rokov), ktoré bolo prvým oddelením tohto druhu na Slovensku. Pôvodne sídlilo na prízemí Starej radnice, dnes bezplatne ponúka 41 000 kníh pre deti a mládež, ale aj priestor na hry, písanie domácich úloh a stretávanie, čo využívajú školáci i rodičia s malými deťmi. Oddelenie organizuje množstvo kvalitných podujatí, workshopov a klubov zameraných nielen na podporu čítania, ale aj pozitívneho vzťahu k umeniu, vzdelávaniu a životnému prostrediu.

Kvalita hudobného fondu vyústila v roku 1964 do založenia samostatného Oddelenia hudobnej a umenovednej literatúry, ktoré tiež vzniklo ako prvé svojho druhu na Slovensku. Jeho dnešné sídlo na adrese Kapucínska 1 v roku 1991 slávnostne otvoril operný spevák Peter Dvorský. Ponúka 45 000 kníh a časopisov o umení a dizajne, noty a partitúry, ako aj zbierku LP a CD platní. V hudobnom štúdiu je pre

V roku 1938 MKB otvorila pobočku v Starej radnici (Foto archív MKB)

všetkých milovníkov hudby k dispozícii elektrický klavír a gitara.

Knižnica poskytuje priestor aj výtvarnému umeniu – od etablovaných mien až po detskú tvorbu. Od roku 1991 na druhom poschodí umenovedného oddelenia prevádzkuje Galériu Artotéka, ktorej priestor je otvorený pre všetkých a dlhodobo predstavuje najmä mladé umenie.

Ľuďom, ktorí majú problém s čítaním klasických kníh, slúži Oddelenie pre nevidiacich a slabozrakých. Oddelenie slávnostne otvorila 8. mája 1991 Diana, Jej kráľovská výsosť princezná z Walesu, ktorá mu darovala prvú čítaciu lupu. Špecializované oddelenie vzniklo pre potreby ľudí so zrakovým znevýhodnením, postupom času svoju pôsobnosť rozšírilo a od roku 2011 poskytuje služby každému, kto nemôže čítať klasické knihy – ľuďom po mozgovej príhode, s epilepsiou, s poruchami učenia, dyslexiou či autizmom. Nachádzajú sa tu dokumenty v Braillovom písme, rôzne pomôcky a zvukové knihy. Špeciálne čítacie lupy, ktoré text priblížia či zobrazia vo výraznom kontraste, oceňujú aj seniori a seniorky. Oddelenie ponúka tiež spoločenské hry pre nevidiacich, kino s audiokomentárom, očné jogu a iné aktivity. Je dostupné bezbariérové a nevidiacich naviguje pri vstupe zvukový maják.

Princezná Diana otvára Oddelenie pre nevidiacich a slabozrakých, 1991 (Foto archív MKB)

MIESTO STRETÁVANIA

Za štandardných podmienok Mestská knižnica v Bratislave pripravuje každý rok priemerne 300

podujatí. Pre rôzne vekové skupiny organizuje besedy, predstavenia, workshopy, kvízy, koncerty a iné podujatia. Knižnica už dávno nie je miestom, kde musí človek ticho čítať a príležitostne sa môže zúčastniť na besede so spisovateľom. Dnes je to priestor otvorený pre všetkých, čo dokazuje živá spolupráca so školami, s občianskymi združeniami a inými kultúrnymi inštitúciami.

Medzi mimoriadne obľúbené podujatia organizované Mestskou knižnicou v Bratislave patrí *Bratislavská burza kníh*, ktorá sa koná každoročne v apríli už štrnásť rokov. Pôvodne ponúkala knihy vyradené z verejných bratislavských knižníc, no pre veľký dopyt už do nej prispieva aj verejnosť. Charitatívna akcia, ktorá podporuje opätovné používanie kníh, každý rok privíta okolo 12 000 návštevníkov. Za výťažok z predaja kníh sa nakupujú najmä zvukové knihy pre nevidiacich a slabozrakých alebo sa doplňuje fond knižnice.

Knižnica dnes už nie je ani miestom, ktoré možno navštíviť iba s čitateľským preukazom. Mestská knižnica v Bratislave ponúka štyri verejne dostupné čítárne. Bez potreby registrácie si tu možno prečítať dennú tlač, časopisy alebo pracovať na vlastnom notebooku. Dve čítárne sa nachádzajú vo vestibuloch na Laurinskej a Kapucínskej ulici, ďalšie dve fungujú v letných mesiacoch – najmenšia letná čítareň na nádvorí Primaciálneho paláca a najobľúbenejšia, najväčšia a najkrajšia Letná čítareň U červeného raka. Tento priestor slúžil v stredoveku ako obranná vodná priekopa pri vstupe do mesta cez Michalskú bránu, od roku 1961 je sprístupnený ako čítareň. Odvtedy čítareň prešla dvoma veľkými rekonštrukciami, v roku 2019 však bola z bezpečnostných dôvodov zatvorená. Vďaka dočasným stavebným opatreniam, ktoré zaručujú bezpečnosť návštevníkov, bola v tomto roku opäť sprístupnená. Počas celého leta návštevníkom okrem príjemnej zelenej oázy v srdci mesta ponúka množstvo podujatí.

Mestská knižnica v Bratislave slúži obyvateľom a návštevníkom hlavného mesta už 120 rokov. Jej história ukazuje, že vždy reagovala na aktuálne potreby verejnosti. Rok 2020 jej síce priniesol nečakané výzvy, no môže byť začiatkom novej, vzrušujúcej etapy, v ktorej sa rola knižnice opäť rozvinie do nových smerov. Praje tomu aj plánované veľké sťahovanie. Časť knižnice sa má v najbližších rokoch totiž presunúť do zrekonštruovaného objektu mestských kúpeľov Grössling a ponoriť sa tak do sveta príbehov bude ešte lákavejšie a dostupnejšie.